

Підготувала

вчитель – логопед

Ралівського ОЗЗСО ім. І. Франка

Каут Н. М.

Усебічний розвиток правильного мовлення

Мабуть, кожну родину, де росте малюк, непокоїть питання, як забезпечити повноцінний розвиток дитини в дошкільному віці в цілому та мовленнєвий розвиток зокрема.

Розвиток мовлення дитини починається від народження. Навичок правильного мовлення дитина набуває в сім'ї, перш за все шляхом особистого прикладу батьків. Дитина повинна чути **правильне, чітке мовлення**. Бажано, щоб **батько й мати розмовляли з дитиною рідною мовою**. Усе те, що роблять батьки для загального та мовленнєвого розвитку своєї дитини має велике значення для подальшого її життя.

Дуже важливим є, що саме, та в якій формі, сприймає слух дитини в ранньому та молодшому віці.

Велике значення має вплив розвитку дрібної та артикуляційної моторики на формування мовлення.

Дитина пізнає світ передусім за допомогою органів чуття: розглядає та прислухається до розмаїття звуків, досліджує на дотик, смак, запах. Взаємодія з оточенням неможлива без рухової діяльності дитини. Чим більше дитина рухається, тим активніша її пізнавальна діяльність, тим повніший та інтенсивніший її розвиток.

Науково доведено, що від розвитку дрібної моторики прямопропорційно залежить розвиток інтелекту, мовлення, уваги, уяви, пам'яті, зорових аналізаторів. Навички дрібної моторики допомагають дитині обстежувати, аналізувати, порівнювати, класифікувати навколишні предмети та краще розуміти світ, у якому вона живе.

Саме тому тренування пальчиків рук, розвиток дрібної моторики – необхідний стимул інтенсивного розвитку мовлення дитини. Вправи та завдання для пальчиків сприяють розвитку не тільки мовлення, інтелектуальних здібностей, але і допомагають організувати діяльність дитини впродовж дня, привернути увагу, розвеселити, забезпечити психологічний комфорт.

Вправи на розвиток дрібної моторики пальців рук

Масаж кисті руки шишкою

Шишка швидко пробігає,
Ручки наші розминає.

*(Затиснути шишку між долонями, перекичувати її вперед-назад.
Повторювати 7-10 разів).*

Вправна шишечка моя –
Здоровішим буду я.

(Покласти шишку на долоню, промовляти слова.)

Метелики прилетіли
І на щічки нам сіли.

(Шишечкою по чергово торкатися до правої та лівої щічки, повторювати 7-10 разів).

Крильцями полоскотали –
Діти враз веселі стали.

(Пальчиками помасажувати щічки).

Масаж кисті руки горіхом

Веселенький біг струмочок,
(Колові рухи горіхом по долоні правої руки.)

Повернув на горбочок,
(Покласти руку на тверду поверхню, перекичувати вгору від зап'ястя до середнього пальчика.)

Стрімко вниз він покотився
(Перекичувати вниз від середнього пальця до зап'ястя.)

І в долонці опинився.
(Так само помасажувати ліву ручку. Повторювати 5 разів.)

Комплекс вправ пальчикової гімнастики з каштанами

1. «Позбираємо каштани»

Беремо каштани трьома пальчиками: великим, указівним, середнім.

2. «Катаємо колобка»

Колові рухи по долонях.

3. «Натягнемо рукавички»

Тримаючи каштан пальчиками однієї руки, гладимо другу руку з обох боків.

4. «Тук – тук»

Постукаємо каштанчиком по кожному пальчику з внутрішнього боку.

5. «Не впусти»

Піднімаємо каштани з підлоги, тримаючи їх між пальцями.

6. «Притисни»

Притискаємо каштани до кожної долоньки пальчиками.

7. «Вісімка»

Прокручуємо два каштани в одній долоні.

Масаж кисті руки шишкою

Дощові краплинки

Торкнулися руки,

Їх зовсім не бояться

Всі наші малюки.

(Погладжування: на рахунок один – рух шишкою по зовнішній поверхні лівої руки від пальців до ліктя; два – по внутрішній поверхні; три – по зовнішній поверхні; чотири – по внутрішній поверхні.)

Дощик крапає частіше,

По руці він б'є сильніше.

Хай водичка ллється, ллється –

З неї сила додається.

(Постукування у такій самій послідовності. Погладжування. Загалом 12 рухів.)

Розвиток рухливості органів артикуляційного апарату – важливий крок на шляху до правильного мовлення.

Артикуляційна гімнастика необхідна для розвитку правильного мовлення (детальніше див у додаток № 1).

Посмішка

Статична вправа.
Знакучи губи, розтягнути їх в посмішці.
Утримувати їх у такому положенні від 1-10 с.
Слідкувати, щоб губи не підверталися всередину.

Парканчик

Статична вправа.
Знакучи верхні і нижні зуби, повільно поводити їх.
Утримувати їх у такому положенні від 1-10 с.
Слідкувати, щоб губи не підверталися всередину.

Хоботок

Статична вправа.
Вигнуті нижні губи вперед "хоботком".
Утримувати їх у такому положенні від розпочав від 1 до 3-10 с.

Посмішка - хоботок

Динамічна вправа. Під рухонок 1 - 2 зміняти пози:
1 - посмішка; 2 - хоботок. Зробити 10 разів.

Лопаточка

Статична вправа.
Усміхнутися, привідкрити рот, вказівки широким кінцем край язика на нижню губу.
Утримувати його в такому положенні від 1-10 с.
Губи не розтягують в сторону усмішки.
Слідкувати, щоб біла не підвернула нижню губу.
На мовці язик даємо: він повинен тільки надіграти нижню губу.
Важкі краї мовки торкаються кути рота.

Місимо тісто

Динамічна вправа. Привідкрити рот, швидко поводити язик на нижню губу і поштовхувати його верхньою губою, виконати звук «па-па-па».
Нижню губу не слід підвертати і витягувати на нижні зуби.
Язик повинен бути широким, його край торкається кути рота.

Дмухасмо на лопаточку

Статична вправа.
Поєднати широким переднім краєм язика на нижню губу, як у правій лопаточці. Швидко підуть на середню частку.

Футбол

Динамічна вправа.
Рот закривають. По черзі згортають канцелярським праву та ліву шпалу.

Годинник

Відкрити рот, губи розтягнуті в посмішці. Кінчиком вказівки язика чухнутих до правого та до лівого кутка рота. Слідкувати за тим, щоб язик не підвертався губи.

Чистимо зуби

Динамічна вправа. Усміхнутися, привідкрити рот і кінчиком язика виконуйте рухи язиком із сторони в сторону, наче чистите зуби: спочатку на верхніми, а потім на нижніми зубами.
Губи рухливі, в усмішці.
Кінчик язика рухається біля десен із сторони в сторону, а не по верхньому краю зубів.

Гірка

Статична вправа. Привідкрити рот, швидко вказівки язика на нижню губу і поштовхувати його верхньою губою, виконати звук «па-па-па».
Нижню губу не слід підвертати і витягувати на нижні зуби. Язик повинен бути широким, його край торкається кути рота.
Полісковати язик губами потрібно декілька раз на одному видиху. Слідкувати, щоб дитина не заграмувала при цьому шпалу.

Комплексе артикуляційної гімнастики для свистячих звуків

Посмішка

Статична вправа

Заклепнути губи, розтягнути їх в посмішці.
Утримувати їх в такому положенні від 1-10 с.
Слідкувати, щоб губи не підверталися всередину

Хоботок

Статична вправа

Вистягнути зігнані губи вперед "хоботочком".
Утримувати їх у такому положенні від разуюнок від 1 до 5-10 с.

Посмішка - хоботок

Динамічна вправа. Під разуюнок 1 - 2 робити пози:
1 - посмішка; 2 - хоботок. Зробити 10 разів

Лопаточка

Статична вправа

Усміхнутися, привідкрити рот, покласти широкій передній край язика на нижню губу.
Утримувати його в такому положенні від 1-10 с.
Губи не розжовувати в сильну усмішку.
Слідкувати, щоб була не підвернута нижня губа.
Не висунути язик далеко: він повинен тільки накривати нижню губу.
Висхідні краї язика торкаються кутиів рота.

Мінемі тісто

Динамічна вправа. Привідкрити рот, спокійно покласти язик на нижню губу і покатувати його верхньою губою, виконуючи звуки «на-па-па».

Нижню губу не слід підвертати і натягувати на нижні зуби.

Язик повинен бути широким, його краї вкриваються кутами рота.

Гойдалка

Динамічна вправа.

Відкрити рота. Тягнути язик поперечно спочатку до верхніх зубів, потім до нижніх. Рот при цьому не закривати.

Смачне варення

Динамічна вправа.

Висунути широкій язик, облизати верхню губу та заховати язик у глиб рота.

Чашечка

Статична вправа.

Відкрити широко рот, висунути язик. Кінчик і бічні краї язика підняти до верхніх зубів, але не торкатися їх. Утримувати в такому положенні до 10 с.

Малює

Динамічна вправа. Відкрити рот, «облизати» язиком піднебіння, виконуючи повільні рухи від верхніх зубів у глиб рота і назад.

Коник

Динамічна вправа.

Відкрити рот, приємкстати язик до піднебіння і різко відірвати, клацнувши ним.

Фокус

Динамічна вправа

На кінець носа покласти ватку.

Широкою мовою у формі "чашечки", притиснувшись до верхньої губи, здати ватку з носа вгору

Комплексе артикуляційної гімнастики для шиплячих звуків

Парканчик

Статична вправа.
Знакнути верхні і нижні зуби, посміхнутися, повністю оголивши їх.
Утримувати в такому положенні від 1-10 с.
Слідкувати, щоб губи не підверталися вєередину.

Бегемот

Статична вправа.
Широко розкрити рот і доразкрити до п'яти, після чого закрити його. Дії повторюються 3-4 рази.

Лопаточка

Статична вправа.
Усміхнутися, привідкрити рот, покласти широкій передній край язика на нижню губу.
Утримувати його в такому положенні від 1-10 с.
Губи не розтягувати в горизонтальному напрямку.
Слідкувати, щоб була не підвернута нижня губа.
Не висувати язик далеко і він повинен тільки накривати нижню губу.
Високі краї язика торкаються куля рота.

Гойдалка

Динамічна вправа.
Відкрити рот. Тягнувшись язиком поперечно спочатку до верхніх зубів, потім до нижніх. Рот при цьому не закривати.

Чашечка

Статична вправа.
Відкрити широко рот, висувати язик. Кінчик і білий край язика підняти до верхніх зубів, але не торкатися їх. Утримувати в такому положенні до 10 с.

Малює

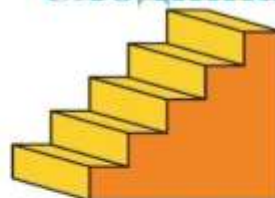
Динамічна вправа. Відкрити рот, «підняти» кінчик піднебіння, висуваючи повільно язик від верхніх зубів у глиб рота і назад.

Індик

Динамічна вправа.
Злегка відкрити рот, покласти широкій язик на верхню губу. Рухати широким переднім краєм язика по верхній губі вперед і назад, не відриваючи язик від губи, ніби поглажуючи її. Спочатку рухи повільні, потім прискорити темп і додати голос, поки не почується «ба-ба-ба».

Сходишки

Динамічна вправа. Посміхнутися, відкрити рот. Язик покласти 'Лопаткою'. Під разюнок 1-2-3 виконувати дії: широкій язик на верхню губу, 2- широкій язик на верхні зуби, 3- широкій язик за верхні зуби. Необхідно слідкувати, щоб язик не звужувався, ніжна шелепа та губи були нерусливі.

Коник

Динамічна вправа.
Відкрити рот, присмоктати язик до піднебіння і різко відірвати, клацнувши ним.

Грибочок

Статична вправа.
Присмоктати язик до піднебіння, широко відкрити рот. Спинка язика - це капелюшок гриба, а під'язикова вуздечка - ніжка.

Гармошка

Динамічна вправа.
Посміхнутися. Зробити 'грибочок' (тобто присмоктати широкій язик до піднебіння). Не відриваючи язика, відкривати і закривати рот (зуби не змикаєти).

Барабан

Динамічна вправа.
Відкрити рот. Підняти язик до альвеол. Утримуючи таке положення, швидко стукати язиком, промовляючи: «Т-Т-Т», «Д-Д-Д», «ТД-ТД-ТД».

Комплексе артикуляційної гімнастики для звуку Р

Скільки слів повинна знати ваша дитина?

Словник кожної людини поділяється на пасивний і активний.

Активний словник охоплює слова, які людина не тільки розуміє, а й повсякденно використовує.

Пасивний словник – це слова, які людина розуміє, але не завжди використовує.

Пасивний словник завжди більший за активний.

Активний словник маленької дитини постійно збільшується, він становить :

- До 1 року 6 місяців – 10 - 15 слів;
- у кінці 2 року – 300 слів;
- у кінці 3 року – 1000 слів;
- у 4 роки – 2500 слів;
- у 5 років – 3500 слів;
- у 6 років – 4000 слів;
- у 7 років – 4500 слів.

У дорослої людини словник нараховує 6 тисяч слів.

Якісний склад словника в дітей різного віку неоднаковий. В активному словнику переважають іменники - 50%, дієслова – 30%.

Діти у 5 років надзвичайно допитливі, балакучі. Це сприяє збагаченню активного словника. Вони вільно користуються всіма частинами мови, правильно називають предмети, явища, їхні ознаки, та властивості. Але у мові дошкільнят є багато неточно вживаних слів.

Тому, **батьки**, повинні постійно поповнювати словник дітей новими словами, уточнювати, пояснювати значення слів, збагачувати дитячу мову образними народними виразами.

Таблиця засвоєння дітьми звуків мови

Дитина росте й розвивається. Відповідно відбувається розвиток її мовлення. Основними структурними компонентами мовлення є: звуковий склад, словник та граматична будова. Слід пам'ятати, що кожна дитина – індивідуальна, особлива і, відповідно, загальний та мовленнєвий розвиток у різних дітей може мати певні відмінності. Одні діти у 4-5 років уже чітко вимовляють усі звуки нашої мови, а в інших спостерігається порушення вимови більшості звуку. Пропоную таблицю, у якій наведено орієнтовний порядок засвоєння дітьми звуків нашої мови.

Вік дитини	Звук мовлення
Від 1 до 2 років	А, О, Е, М, П, Б
Від 2 до 3 років	У, І, И, Т, Д, В, Ф, Г, К, Х, Н, Й
Від 3 до 4 років	С, З, Ц
Від 4 до 5 років	Ш, Ж, Ч, Щ
Від 5 до 6 років	Л, Р

Вікові особливості мовленнєвого розвитку дитини П'ятий рік життя

Словниковий запас у дітей п'ятого року життя складає 1500 – 2000 слів. У своїх висловлюваннях вони використовують всі частини мовлення. Продовжують засвоювати узагальнювальні слова. Відбувається інтенсивний розвиток граматичної будови мовлення, але ще можуть припускатися граматичних помилок: не завжди правильно використовують відмінкові закінчення, іноді неправильно узгоджують між собою слова. Починають висловлювати особисту думку з приводу різних подій, розмірковувати про навколишні предмети. За допомогою дорослих переказують казки, повторюють невеликі вірші.

У більшості дітей у цьому віці покращується звуковимова: вони правильно вимовляють свистячі звуки [с], [з], [ц], починають вимовляти шиплячі звуки [ш], [ж], [ч], але ще можуть замінювати їх один одним (наприклад, *шапка* – *сапка*, *жовтий* – *зовтий*). Звук [р] у цьому віці діти можуть замінювати на [й], [л], [л'] (наприклад, *рак* – *йак*, *риба* – *либа*, *пиріг* – *пиліг*).

Порушення мовлення в шестирічних дітей

Шостий рік життя.

До кінця шостого року життя активний словник становить від 2500 до 3000 слів. Висловлювання стають більш повними та точними. У висловлюваннях з'являються складні речення. Діти використовують слова, що позначають якість предметів, матеріал, з яких вони зроблені (паперовий літак, дерев'яний стіл). Вживають синоніми, антоніми; узгоджують іменники з іншими частинами мови. У мовленні шестирічних дітей з'являються присвійні прикметники (собача лапа, заячі вуха), складні прийменники (з-за, з-під). Оволодівають складовою структурою слів, покращується звуковимова. Правильно вимовляють шиплячі звуки та звуки [p], [p']. Але в деяких дітей спостерігаються пропуски звуків («ампа» замість «лампа»), заміни тих чи інших складних звуків («вампа» замість «лампа») або спотворення їх **правильної вимови** («льямпа»).

Виправлення порушень мовлення

Виправлення недоліків звуковимови й формування правильної та чіткої вимови звуків має певну систему. До неї входять вправи з розвитку мовленнєвого слуху та слухової уваги, дихальної гімнастики та артикуляційної гімнастики.

Вправи та ігри на розвиток мовленнєвого слуху й слухової уваги.

Гра «Впізнай звук»

Для даної гри підбираються слова з близькими за звучанням звуками ([ш], [с], [з], [ц], [ж]). Дитині дають інструкцію: «Я називатиму слова, а ти, коли почуєш у слові звук [ш], плеснеш у долоні». Дорослий називає слова: «сумка», «шум», «суп» або слова на звук [ж] («жаба», «зуб», «жінка», «замок»), дитина плескає в долоні, почувши потрібний звук.

Гра «Телефон»

Удома в цій грі повинні взяти участь всі члени сім'ї – дорослі й діти. Для гри підбирають слова із шиплячими ([ж], [ш], [ч], [щ]) та сонорними ([р], [л], [м], [н]) звуками. Ведучий (*може бути й дитина*) пошепки говорить на вухо слово, яке передається далі. Останній гравець уголос називає почуте слово. Якщо слово спотворене, з'ясовується, хто неправильно почув слово.

Гра «Доручення»

На відстані 5-6 м. дитині пошепки дають доручення принести потрібну річ. Наприклад: «Принеси мені миску», «Принесу Мишку», або «Покажи зуби..... губи.....»

Аналогічно проводять ігрову вправу **«Впізнай, яке слово я сказав»**. Дорослий на певній відстані (6 - 7 м.) упівголоса вимовляє слово, дитина повторює його. Корисним для розвитку слухової уваги є вправи на зразок **«Послухай, про що говорить кімната»** (*хтось стукнув, риннули двері, бій чи хід годинника, шум мотора холодильника, булькіт води в крані.....*), **«Послухай про що говорить вулиця, парк, ліс»** (*спів пташок, шум вітру, голоси людей.....*).

Навчання дітей слухати, чути, виконувати завдання дорослого, правильно вимовляти звуки рідної мови займає важливе місце у формуванні мовленнєвого розвитку дітей та у подальшому навчанні у школі.

Успіхів Вам! Розмовляйте з дітьми чіткою, правильною мовою!

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!!!

